

Inhoud

- 1 'Identiteitspaniek' 7
  - 2 Euforie en weggepist belastinggeld 37
  - 3 Vechten met de goden 74
  - 4 Expeditie naar het hart van de Trumpanhang 106
  - 5 Christenen in tijden van een pro-slavernijkandidaat 165
  - 6 Wat voorafging aan wat volgde: onze bullebak 188
  - 7 Alt-rechtse gedachten in een verloederd appartement,
sneeuwvlokjes elders 207
  - 8 De leraren van Oklahoma maken een vuist(je) 246
  - 9 Het diepe verlangen naar scheiding en verhuizing 263
  - 10 Grensschermtuselingen 285
  - 11 De strijd om de werkelijkheid 308
- Epiloog 339

I

‘Identiteitspaniek’

Das heeft alles vereenvoudigd. Tot aan zijn naam toe.

Toen hij in de vs aanbelandde, in Kansas, viel er in de wijde omgeving geen enkele andere Indiër te bespeuren.

Das, wiens Indiase naam al was ingekort tot Mohan Menon, ging in de vroege jaren zestig aan de slag als computerspecialist. Dat kon beter in de vs dan in India. Kansas, verre van de meest opwindende staat in de vs, bood hem voldoende stof tot exploratie, naast stof tot nadenken, en stof tout court.

‘Mijn moeder smeekte me: trouw alsjeblieft niet met een Amerikaanse vrouw. Zij beschouwde de vs als een ravijn waaruit ik niet zou terugkeren.’

In de verleiding van een uitheems huwelijk is hij nooit gekomen. Of hij heeft in ieder geval nooit aan die verleiding toegegeven. Hij is netjes binnen zijn kaste getrouwd, met een vrouw die zijn familie voor hem had uitverkoren. Hij beklaat zich niet.

‘Mijn nichtje is veel later in New York komen werken. Ze leerde er een Joodse jongen kennen, David. Mijn moeder heeft op haar sterfbed haar zegen gegeven aan hun huwelijk. Besef dit, zei ze, “David is goed voor jou. Zorg ervoor dat hij jou niet ontglipt. Hij is het waard.”’

Zo is het in de tijdsspanne van een generatie gelopen. Van paniek over het onbekende, van vrees over het ravijn, naar

omarming van het andere. ‘Dat was, of is, mijn Amerika. Ik was onderdeel van de smeltkroes, ik deed mijn best om erbij te horen.

Ik had in een dhoti kunnen rondlopen. Niemand heeft het me expliciet verboden. Maar ik koos ervoor om een pak te dragen. Ik kleepte me zoals in Kansas gebruikelijk was. Ik leerde zo te praten dat Amerikanen mijn Engels verstonden. Ik koos een naam die Amerikanen konden uitspreken. Dat was geen capitulatie mijnentwege, eerder een kwestie van een redelijk compromis. Ik kon in alle opzichten kiezen waar ik bereid was te veranderen, waar ik wilde vasthouden aan mijn eigen tradities, of waar ik geen van beide opties aantrekkelijk vond. Amerikanen die ik ontmoette, hebben sommige van mijn ideeën aangevochten. Ik heb her en der misschien ook iemand op andere gedachten gebracht. Zo heb ik geleefd. En zo heb ik, in al bij al een korte periode, gigantische veranderingen kunnen waarnemen. Ik besepte pas hoe groot die veranderingen waren toen ik hoorde hoe mijn moeder David bewierookte.’

Maar al enige tijd gaan de zaken de andere kant uit. De verkiezing van Donald Trump levert wat Das betreft het bewijs: ‘Dit land bevindt zich in een fase van identiteitspaniek. Om de een of andere reden denkt iedereen dat er een identiteit is die dreigt verdonkeremaand te worden. De mensen die hier al enkele generaties wonen denken dat, maar ook de nieuwkomers. Identiteit primeert, en samenleven lijdt daaronder. Ik wil niet beweren dat samenleven gemakkelijk is – dat is het nooit. Ik beweert niet dat er geen discriminatie is. Maar beslissen om niet samen te leven, lijkt me...’ Hij aarzelt lang, slikt krachtige termen in en komt uit bij: ‘... dat lijkt me onverstandig, onproductief.

Ik denk ook niet dat het op realiteit gestoeld is: niemand

wil iemand de identiteit ontnemen.

We zijn in een tijd beland waarin je niet langer billijkheid krijgt van andere groepen, en vaak geen billijkheid meer verwacht. Ik werd vaak zelf niet fair behandeld, maar ik ging ervan uit dat dat een tijdelijke en aflopende zaak was. Ik ging ervan uit dat billijkheid de norm zou worden. Nu verwachten mensen desnoods onbillijke steun van hun eigen groep. We worden allemaal burchtjes tegen de boze buitenwereld. Zo bouw je geen samenleving op.'

Begrijpt hij de paniek?

'Niet echt. Ik begrijp dat mensen zich zorgen maken over de toekomst. Er is geen geld, ze hebben geen baan, politici uit de periode voor Trump gaven hun geen geloofwaardig vooruitzicht op beterschap. Dat had ik voor het grootste deel van mijn leven wel. Er zijn te veel drugs in omloop. Ik heb nooit gebruikt. Maar dat men doelbewust verschromping verkiest boven kruisbestuiving, behoud van eigenheid verkiest boven de mogelijkheid van vooruitgang, gaat mijn petje te boven. Wat is trouwens behoud van eigenheid?

Ik leefde eerder volgens het tegengestelde principe. Ik werd door mijn omgeving in een richting gestuwd, en probeerde die richting zo te veranderen dat het mijn levenslijn werd, en niet die van mijn groep.'

Das heeft na meerdere decennia Kansas verlaten en is in Charleston, West Virginia, beland. Daar probeert hij als gepensioneerde een steentje bij te dragen aan de slabakkende economie. Hij heeft in Capitol Market de coffeeshop Mea Cuppa geopend.

Maar op een rustige zondagmiddag komt zijn barista te laat opdagen, en zitten we koffieloos aan een tafeltje. Zo ontsnap ik aan een Yoga Pants Latte.

Das heeft een soort beginselverklaring voor zijn koffiehuis bedacht, die op het menu te lezen valt: ‘Je zult hier geen vervelend jargon of koffiesnobisme vinden – onze missie is om de koffie-ervaring te verheffen voor elkeen.’

‘Je moet hierover schrijven,’ maant hij, ‘over identiteitspaniek.’ Niet over Mea Cuppa, bedoelt hij, of over koffiesnobisme, maar misschien wel over zijn poging om ervaringen te verheffen voor iedereen.

Eric Eyre schetst geen filosofische knooppunten. Hij gaat in de buik van het Capitool van West Virginia op zoek naar iets eetbaars. Hij heeft een kantoortje in het staatsgebouw, vanwaaruit hij parlementaire verslaggeving verstuurt voor de *Charleston Gazette-Mail*.

Het Capitool ligt op enkele kilometers van het stadscentrum, en de voedselopties in de kantine zijn beperkt.

Terwijl hij mistroostig het deksel oplicht van de pot met de laatste gefrituurde kippenbout en voorbij de frieten sloft, ziet hij niet veel reden om me bemoedigend toe te spreken. ‘Ik leef in een gebied waar mensen in overgrote meerderheid voor Trump hebben gekozen en ik begrijp niet waarom ze dat hebben gedaan.’ Hij maakt het nog bondiger: ‘Nul begrip.’

Ik heb hem net uitgelegd dat ik naar West Virginia ben gekomen omdat ik misschien via deze staat iets meer zal begrijpen van wat er aan de hand is in de vs.

Eyre geeft de eerste in een lange rij van gelijkaardige reacties: ‘Veel geluk daarmee,’ zegt hij.

Zijn uitspraak kan ook slaan op het voedsel dat hij in de kantine van het Capitool heeft gevonden: een sla-achtige,

uit voorverpakking te wurmen combinatie, die hij in zijn ondergronds kantoortje met lange tanden nuttigt, tussen beten door roerend met een plastic vork.

Hij hoeft zijn wenkbrauwen niet op te trekken om spot te tonen, hij hoeft niet in lachen uit te barsten, maar hij doet het toch.

Ja, je kunt in West Virginia naar de economische achterstelling verwijzen, of naar de teloorgang van de steenkool-industrie, of naar racisme en drugsdoden, maar wat denk je dan te begrijpen? ‘Het moet veel complexer zijn dan dat. Of misschien is het te simpel voor woorden.’

En hij herhaalt met nadruk: ‘Nul begrip.’

Eric Eyre heeft zopas een Pulitzerprijs gewonnen voor zijn verslaggeving van de opioïden crisis in West Virginia. Hij is er niet helemaal zeker van, maar hij gaat ervan uit dat de prijs nog nooit is toegekend aan iemand die werkt voor een kleinere krant dan de zijne. Over de verkoop bestaat enige onduidelijkheid, maar 30 000 exemplaren is geen gruwelijke onderschatting van de oplage van de *Charleston Gazette-Mail*. De maandageditie van de krant werd onlangs wegbezuinigd. Eyre suggereert dat de prijs nog nooit gegaan is naar iemand die zo weinig verdient als hij. Hij won voor een onderwerp dat hij naast zijn hoofdinteresse – plaatselijke politiek – aansneed.

Eyre is evenmin geneigd te beweren dat hij begrijpt hoe het zit met de opioïden crisis. Een team van de multimedia-afdeling van *The Huffington Post* is hem zopas komen interviewen, hij is naar alle hoeken van Charleston meegegaan, waar hem tegen de wisselende achtergronden en belichting van een kleine stad grote vragen werden gesteld, zoals: Wat kunnen we doen? Hoe moet het verder?

Tijdens dat interview heeft hij iets geantwoord, maar nu

gooit de gelauwerde journalist zijn armen in de lucht, nog altijd met de plastic vork in een van zijn handen: 'Weet ik veel?' Hij laat dat even rusten. 'Dat zou het eerlijke antwoord zijn geweest. Weet ik veel?'

Eyre frunnikt aan draadjes in het breiwerk van de ver-slaving, en beschrijft in detail wat hij ontdekt. Maar voor het grote plaatje moet je elders zijn. Of misschien nergens, want weet iemand hoe het allemaal echt zit?

Hij is natuurlijk te bescheiden, en in gelijke dosis vals bescheiden, want wat hij ontsluisde is niet min.

Hij bracht de monsterlijke verkoop van pijnstillers in de staat in kaart, vele miljoenen pillen die doorgaans werden voorgeschreven door artsen en verkocht in pijnklinieken of apotheken. In het dorpje Kermit, met 392 inwoners, gingen in twee jaar tijd negen miljoen pillen van de pijnstillers hydrocodon over de toonbank. In dorpen als Kermit was de pijnkliniek jarenlang de enige economische activiteit van betekenis. 'Iedereen wist ervan, niemand deed iets. Of toch lange tijd niet.' En nu speelt wie kan de vermoorde onschuld.

Eyre heeft sympathie voor mijn doelstelling om iets te begrijpen, en ik ben helemaal gewonnen voor zijn aanpak van gefrunnik aan verhaaldraadjes. Hij besluit me een handje te helpen, voorziet me van telefoonnummers en belooft me mee te nemen als hij op reportage gaat. Op voorwaarde dat ik hem niet vraag naar oplossingen, naar kenteringen, naar vergezichten.

De grotere verhalen, denkt hij, werken vaak verdoezelend. West Virginia ziet er zonder meer mooi uit, met heuvels en bossen, riviertjes en dorpen die zo uit de vroege twintigste eeuw zijn weggehaald en die, als er behoorlijke

wegen zouden zijn, toeristen naar de staat zouden lokken. Maar als je het juiste perspectief hebt, zie je de beschadiging. Vanuit een helikopter zie je het door de mijnbouw geschonden landschap. In interviews praat je met geschonden mensen, die zelfs in hoge nood de façade opsmukken. En ook zonder perspectief zie je de ruïnes, de fabrieken die uitgebrand zijn, de ingestorte koolschachten, de monumenten voor gesneuvelde mijnwerkers.

Maar ook dat perspectief van beschadiging schiet tekort. Boven en onder de beschadiging schuilen charme, koppigheid, rebellie. Het is een soep, een hutspot, een bouillabaisse.

Hij zucht. Zijn maaltijdpauze zit erop. Voor gezond voedsel moet je niet in West Virginia zijn, zegt hij, terwijl hij het restplastic van zijn maal in de afvalmand dumpst. Voor zijn grote inkopen rijdt hij naar buurstaat Ohio, naar een *Whole Foods* in Cincinnati.

Democratisch parlementslid Larry Rowe heeft een ontbijt-afspraak belegd in een vestiging van *Tudor's Biscuit World*.

Wellicht kun je na lange studie van het menu een gezonde keuze maken, maar doorgaans krijg je er smakeloze biscuits voorgeschoteld die je kunt onderdompelen in dik gebonden, smakeloze *gravy*. Eieren en worstjes, bacon en gebakken aardappeldobbelsteentjes zijn veronderstelde toevoegingen, naast bodemloze koppen koffie, die je jezelf inschenkt.

‘Ik hou ervan,’ zegt Larry. Al was het maar omdat gewezen president Barack Obama er niet in slaagde de naam correct uit te spreken. ‘Hij had het over *two doors*.’

Dat zei al iets over Obama's problemen met de staat – je kon hem niet vertrouwd noemen met de grootste plaatselijke restaurantketen. 'Een belezen man als hij had beter moeten weten.'

Het echtpaar Rowe is bevriend met het echtpaar Eyre.

Rowe heeft een connectie met de Lage Landen en met Europa. Een oom, Claude Linwell Rowe, is neergehaald boven België toen hij in de Tweede Wereldoorlog deel uitmaakte van een bombardementsmissie richting Duitsland. Er was ook een generaal aan boord, Frederick Walker Caste, en in de decennia na de dodelijke crash ging alle aandacht naar hem. Larry probeert sinds jaren zijn gesneuvelde oom enig zonlicht te geven. Hij werkt samen met een assistent aan zijn eigen levensverhaal, waarin het leven van de oom ook een grote rol toebedeeld zal krijgen. Maar intussen is de zoektocht naar de oom een alibi geworden om zo vaak hij kan naar Europa te reizen, en daar zowel te genieten als bezorgd te zijn over de problemen van een veranderend continent. 'Soms denk ik dat ik Parijs niet meer herken.'

Rowe is een linkse Democraat, en terwijl Trump in 2016 met een recordverschil won in West Virginia – hij haalde 42 procent meer stemmen dan Hillary Clinton – werd Rowe bijna even gemakkelijk herkozen voor het parlement van de staat. En dat in een district dat zonder voorbehoud voor Trump opteerde.

Hoe valt dat te rijmen?

Rowe geeft een aantal redenen. West Virginia is traditioneel een Democratische staat. Bij twijfel kiezen mensen nog altijd Democratisch.

'In de lokale politiek komt het er meer dan wat dan ook op aan om bekend te zijn. Ik ben advocaat, werk in een district

met mijnwerkers en ben gespecialiseerd in disputen rond stoflong. Ze kennen niet noodzakelijkerwijs mijn standpunten, maar ze weten dat ik hen met hand en tand vertegenwoordig en verdedig.'

Ik keer de vraag om: waarom won Trump in West Virginia met een groter verschil dan waar ook?

'Als iedereen in jouw buurt zijn baan verliest, zou jij ook stemmen tegen wie aan de macht is, toch? Democraten, zowel Barack Obama als Hillary Clinton, waren zelfs niet bereid lippendienst te bewijzen aan de mijnwerkers en de kolenindustrie.

Two doors,' herhaalt hij. 'Obama kwam naar Charleston om over de drugscrisis te spreken en hij had misschien twee zinnen over voor de mijnwerkers en hun verlies aan banen. Ik zag geen mededogen, ik zag geen belangstelling, de teneur was: Michigan, Ohio en Pennsylvania komen de globalisering en de vergroening van de economie te boven, jullie zullen die dingen ook te boven komen.

Ik herinner me niet meer of hij het historisch argument gebruikte, maar dat was de onderliggende redenering: steenkool verdwijnt toch uit het economisch landschap.' *Resistance is futile*, leg jullie neer bij het onvermijdelijke.

Maar West Virginia is anders dan de staten die de kolen-crisis te boven kwamen. 'Wij hebben geen gediversifieerde economie. Er zijn geen andere banen. Als Democraten in Washington spreken over herscholing van mijnwerkers, zeg ik: geef hun meteen een buskaartje als bonus bij hun herscholing, want ze zullen dat werk niet in hun eigen staat vinden.'

Al minstens sinds de tijd van president Kennedy zijn er pogingen ondernomen om West Virginia uit zijn achterstand weg te halen en de economie diverser te maken, zodat